

Nr 51

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till förordning med vissa bestämmelser om skydd mot flyghavre; given Stockholms slott den 17 februari 1961.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till förordning med vissa bestämmelser om skydd mot flyghavre.

GUSTAF ADOLF

Gösta Netzen

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen framlägges förslag till ny förordning med vissa bestämmelser om skydd mot flyghavre, avsedd att ersätta nuvarande bestämmelser, som innehåller föreskrifter huvudsakligen i syfte att hindra ogräsets spridning via fodersäd. Enligt förslaget utökas spridningsskyddet med stadgande att transport av all spannmål skall ske så att spridning av flyghavre under transporten förhindras. Begagnade spannmålssäckar får endast om de gjorts rena från flyghavrekärnor säljas eller tillhandahållas för återanvändning till utsäde, fodervaror eller gödningsämnen. Beträffande spannmålsavrens och liknande föreslås att såväl de nya som de nu gällande bestämmelserna för spannmål blir tillämpliga. Skyldighet införes vidare att förstöra allt rensavfall som inte avyttras i finförmalet skick. Vid försäljning av halm skall säljaren vara ovillkorligt skyldig att skriftligen upplysa köparen om huruvida halmen härrör från flyghavrefri brukningsenhet eller ej. Är säljaren oviss härom, äger han i stället uppgiva detta. Möjlighet öppnas för planmässig bekämpning av flyghavreförekomster inom hushållningssällskapens områden och under sällskapens överinseende. Jordägare och de flesta nyttjanderättshavare åligger att delta i bekämpningen och underlåtna åtgärder kan medföra vite eller utförande av arbetet på den försumliges bekostnad.

Förslag
till
Förordning
med vissa bestämmelser om skydd mot flyghavre

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Spannmål som ej undergått finförmalning (fingröpning) må ej saluhållas eller säljas som fodervara, om däri förekomma frön av flyghavre (*Avena fatua* eller *Avena sterilis*) i större antal än som är tillåtet enligt de föreskrifter lantbruksstyrelsen utfärdar.

Vad nu sagts skall dock ej gälla försäljning till köpman för hans rörelse och ej heller där den som odlat spannmålen säljer därav till förbrukare i orten utan offentligt utbudande.

2 §.

Transport av spannmål, som odlats här i riket eller hit införts samt förtulats och som ej undergått finförmalning, skall, om varan ej kan antagas vara fri från frön av flyghavre, ske på sådant sätt att spridning av flyghavre under transporten förhindras. Föreskrifter om vad sålunda skall iakttagas vid transport av spannmål meddelas av lantbruksstyrelsen.

Vad i första stycket stadgas skall, där ej annat följer av 12 §, icke gälla transport mellan ägor och ekonomibyggnader tillhörande den brukningsenhet där spannmålen odlats eller skall användas.

3 §.

Den som på sin brukningsenhet odlat spannmål är, då han säljer därav, pliktig att, vare sig det av köparen påfordras eller icke, senast vid leveransen lämna köparen skriftligt meddelande huruvida flyghavre förekommer på brukningsenheten eller icke. Är säljaren oviss huru härmed förhåller sig, äger han i stället uppgiva detta i meddelandet.

4 §.

Köpman som i och för sin rörelse för foderändamål förvärvat spannmål av odlare, vilken icke i meddelande enligt 3 § uppgivit att hans brukningsenhet är fri från flyghavre, så ock den som för foderändamål till riket infört spannmål är skyldig att enligt föreskrifter som lantbruksstyrelsen utfärdar låta prov av varan tagas och analyseras med avseende på halt av flyghavre.

5 §.

I fråga om spannmål som för foderändamål införts till riket skall sådan undersökning rörande förekomst av flyghavre som avses i 4 § ske innan varan fraktas från importorten. Visar undersökningen att varan icke må saluhållas utan finförmalning, skall jämväl finförmalningen verkställas i importorten.

Lantbruksstyrelsen äger, om särskilda omständigheter det föranleda, medgiva undantag från stadgandena i första stycket.

6 §.

Vid köp av foderspannmål mellan köpmän i och för deras rörelse är säljaren, vare sig det av köparen påfordras eller icke, pliktig att å följesedel eller köpekontrakt eller genom annan skriftlig handling lämna köparen uppgift huruvida i varan förekommer flyghavre i sådan mängd, att varan icke får saluhållas eller säljas utan finförmalning och, om så är fallet, jämväl angiva analysresultatet samt analysbevisets nummer och datum.

7 §.

Säck som använts för spannmål må icke, med mindre säcken gjorts ren från frön av flyghavre, saluhållas, säljas eller tillhandahållas för transport eller förvaring av gödningsämne, utsäde eller fodervara.

Vad nu sagts skall icke gälla vid försäljning av spannmål till förbrukare i fall som avses i 1 § andra stycket.

8 §.

Vad i denna förordning stadgas om spannmål skall i tillämpliga delar även gälla spannmålsavrens och annat avfall som framkommer vid anläggning för rensning eller annan behandling av spannmål eller frö.

Avfall, som icke får saluhållas eller säljas utan finförmalning, skall, i den mån varan icke överlåtes i finförmalet skick, brännas eller på annat sätt förstöras så att spridning av flyghavre förhindras.

9 §.

Vid försäljning av halm annat än för industriellt ändamål är säljaren, vare sig det av köparen påfordras eller icke, pliktig att senast vid leveransen lämna köparen skriftligt meddelande huruvida halmen härrör från brukningsenhet som är fri från flyghavre eller icke. Är säljaren oviss huru härmed förhåller sig, äger han i stället uppgiva detta i meddelandet.

10 §.

Överträder någon uppsåtligen eller av oaktsamhet förbud som stadgas i 1 eller 7 § eller bryter någon mot 2, 4, 5 eller 8 § eller mot föreskrift som meddelats med stöd därav eller underlåter någon att fullgöra uppgiftsskyldighet enligt 3, 6 eller 9 § eller lämnar någon vid fullgörande av sådan skyldighet medvetet eller av oaktsamhet felaktig uppgift, straffes med dagsböter.

11 §.

Där förhållandena inom hushållningssällskaps område sådant påkalla, äger Kungl. Maj:t på framställning av hushållningssällskapet förordna att flyghavre inom området eller viss del därav skall bekämpas enligt en av sällskapet upprättad och av Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, av lantbruksstyrelsen fastställd plan.

Skyldighet att följa fastställd bekämpningsplan åligger jordägaren eller, där jorden innehaves med annan nyttjanderätt än i 1 kap. 7 § lagen om nyttjanderätt till fast egendom avses, innehavaren av nyttjanderätten.

12 §.

Bekämpningsplan skall angiva den tid inom vilken i planen föreskriven åtgärd skall vara verkställd. I den mån planen så angiver skall det i 2 § andra stycket stadgade undantaget icke gälla.

13 §.

Uraktlåter jordägare eller nyttjanderättsinnehavare, som avses i 11 §, att inom utsatt tid vidtaga åtgärd som anges i bekämpningsplan, äger länsstyrelsen på framställning av hushållningssällskapet vid vite förelägga den försumlige att inom viss tid verkställa honom åliggande åtgärder.

Efterkommes icke givet föreläggande äger länsstyrelsen utdöma vitet eller låta verkställa föreskrivna åtgärder på den försumliges bekostnad.

14 §.

Det åligger lantbruksstyrelsen att före den 15 september varje år upprätta och kungöra förteckning över de län eller delar av län, där flyghavreförekomst av någon betydelse iakttagits.

15 §.

I fråga om tillsynen å efterlevnaden av denna förordning meddelas bestämmelser av Konungen.

Denna förordning träder i kraft den 1 maj 1961, då förordningen den 31 maj 1957 (nr 244) med vissa bestämmelser till motverkande av spridning av flyghavre skall upphöra att gälla.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 17 februari 1961.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet NETZÉN, anmäler fråga om *nya bestämmelser angående åtgärder mot flyghavre* samt anför följande.

Inledning

I syfte att motverka en ökad spridning inom landet av ogräset flyghavre (*Avena fatua* eller *Avena sterilis*) har under senare år vidtagits olika åtgärder såväl från enskilt håll som från myndigheternas och statsmakternas sida. För utsädesspannmålens del har en gradvis förbättring kunnat åstadkommas bl. a. genom alltmer skärpta bestämmelser inom ramen för tillämpningsföreskrifterna till lagen om handel med utsädesvaror. Vid sidan här- om har med hänsyn till spridningsrisken via fodersäd utfärdats dels en förordning den 21 mars 1952 och dels den nu gällande förordningen den 31 maj 1957 (nr 244) med vissa bestämmelser till motverkande av spridning av flyghavre jämte kungörelse samma dag (nr 245) om tillsyn å efterlevnaden av förordningen.

I skrivelse den 5 augusti 1960 hemställer *lantbruksstyrelsen* om nya bestämmelser till motverkande av spridningen av flyghavre. Över framställningen har efter remiss yttranden avgivits av kommerskollegium, statens jordbruksnämnd, statens centrala frökontrollanstalt, Sveriges centrala fröråd, Föreningen Svenska handelskvarnar, Svenska bygdekvarnars riksförbund, Sveriges grossistförbund, Svenska foderämnes- och spannmålsimportörernas förening, Hushållningssällskapens förbund, Sveriges lantbruksförbund, Riksförbundet Landsbygdens folk, Sveriges fröengrossistförening, Föreningen Sveriges spannmålsintressenter, Svenska utsädesfirmornas förening samt Svenska lantmännens riksförbund.

Vid tillkomsten av förordningarna 1952 och 1957 beaktades i görligaste mån de närmare förhållanden rörande flyghavrens spridningssätt som framgick av vad styrelsen för *statens centrala frökontrollanstalt* anförde i skrivelse till Kungl. Maj:t den 23 februari 1950 med förslag till åtgärder mot vidare spridning av flyghavre. Vad anstaltsstyrelsen därvid yttrade torde all- jämt gälla och innebär i huvudsak följande.

Enär flyghavren till utseendet mycket liknar odlad havre, förbises den ibland, när den ej förekommer i alltför stor mängd, och har därför ofta fått en ganska stor utbredning, innan den observerats. Fröna mognar vanligen tidigare än hos de stråsädesgrödor, i vilka den växer. Vid mognaden faller de av och hamnar på marken. Här gror de i regel ej på hösten utan nedbrukas i marken. De kärnor, som nästa år ligger nära jordytan, gror och ger upphov till nya plantor, medan de övriga med bibehållen grobarhet kan kvarligga i jorden flera år och gror först, när de kommer upp till jordytan igen. Dessa egenskaper jämte det förhållandet, att det ännu saknas kemikalier eller andra medel, med vilka detta ogräs ekonomiskt och effektivt kan förintås, gör att bekämpningen av flyghavren är mycket besvärlig och tidsödande och oftast får inskränkas till uppräckning av plantorna för hand, trädesbruk och omläggning av växtföljden. För att bli effektiv måste bekämpningen fortgå oavbrutet under en lång följd av år. Härtill kommer den under senare tid alltmer ökade spridningen till förut flyghavrefria gårdar, orsakad bl. a. av den större rörligheten beträffande handel med foder- och brödsäd, trädesbrukets avtagande och import av flyghavrebemängd fodersäd från länder, där flyghavre förekommer på praktiskt taget varje fält. Spridningen från en brukningsenhet till en annan sker dels genom utsädet, dels genom människor, djur, säckar och maskiner (flyghavrekärnorna är försedda med borst och hårbeklädnad) och dels såsom inblandning i fodersäd, halm, agnar, avrensningar o. s. v. Det sista spridningssättet synes vara det farligaste. Flyghavrekärnorna kan nämligen oskadat passera djurens matsmältningskanal och hamnar sedan på gödselhögen. Om gödseln ej är mycket väl brunnen, utföres de fortfarande livsdugliga kärnorna från foder- och strömedel med gödseln på åkrarna och ger upphov till ett flyghavrebestånd, som det kan taga många års mödor att förgöra. På några få år förökar sig under gynnsamma omständigheter ett sådant bestånd, så att i vårsädesgrödorna flyghavreplantornas antal kan bli större än vårsädens, varigenom dennas avkastning nedsättes till hälften eller mindre.

De förslag till åtgärder som frökontrollanstalten framställde med hänvisning till faran för ökad spridning av flyghavre tog främst sikte på behovet att bl. a. genom analystvang samt obligatorisk gröpning vid viss flyghavrehalt hindra importsädens skadliga inverkan. Efter initiativ från lantbruksstyrelsen kom 1952 års författning att stadga tvång på gröpning eller finförmalning före försäljning av all foderspannmål, således även svenskodlad, som innehöll större antal frön av flyghavre än de av lantbruksstyrelsen utfärdade föreskrifterna tillät. Vidare stadgades skyldighet för jordbrukare, som ägde vetenskap om att flyghavre förekom på gården, att vid leverans av all där odlad spannmål ge mottagaren skriftligt besked om förekomsten. Några bestämmelser om analys upptogs däremot icke i förordningen. Från förbudet att annorledes än i gröpat eller finförmalet skicka sälja flyghavrehaltig fodersäd stadgades undantag för försäljning till köpman för dennes rörelse samt för sådan försäljning från den som odlat spannmålen som skedde utan offentligt utbudande.

De åtgärder som sålunda föreskrevs var emellertid otillräckliga för att förhindra spridning av flyghavre, som i stället visade en alltmer ökande tendens till utbredning. En särskilt stor fara för spridningen uppstod i samband med den omfattande import av fodersäd som ägde rum under vintern 1955—1956, sedan torkan år 1955 starkt reducerat skörden inom landet.

Redan i början av säsongen visade det sig att dylika importpartier ofta innehöll flyghavrekärnor i icke obetydlig mängd och att de förekom i alla sorters fodersäd och spannmålsavrens. Importörerna syntes ofta ha underlåtit att förvissa sig om, huruvida flyghavre förekom i fodervarorna, och i befintligt skick försålt dessa till olika delar av landet, varefter återförsäljarna torde ha handlat på samma sätt. Efter ingripande av lantbruksstyrelsen företogs en omfattande provtagning genom hushållningssällskapen och frökontrollanstalterna för kontroll av efterlevnaden av bestämmelserna. Därvid konstaterades att fodervarorna i stor utsträckning nådde förbrukarna i oförmalet skick. Då därtill kom att av de undersökta fodersädespartierna endast omkring 36 procent var fria från flyghavre och 25 procent så flyghavrebemängda att enligt då gällande bestämmelser åtal kunnat följa, bedömdes läget av lantbruksstyrelsen vara allvarligt. Stor spridning av flyghavre var att vänta även till delar av vårt land som tidigare varit fria från ogräset i fråga.

Under åberopande av det försämrade läge som sålunda uppstått hemställde *lantbruksstyrelsen* i skrivelse till Konungen den 4 december 1956 om ändrade bestämmelser till motverkande av spridning av flyghavre i enlighet med ett till skrivelsen fogat förslag till ny förordning. Förslaget innebar, förutom en skärpning av bestämmelsen om finförmalningstvång så att enbart s. k. gröpfung av alltför flyghavrehaltig fodersäd ej skulle anses tillfyllest, bl. a. även införande av analyskyldighet för uppköpare av importerad spannumål eller svenskodlad vara från gård med förekomst av flyghavre.

Liksom vid tillkomsten av 1952 års förordning tillstyrkte samtliga remissinstanser att snara och effektiva åtgärder måtte vidtagas för att förhindra spridningen av flyghavre. Invändningar gjordes emellertid mot att förslaget kom att innebära analyskyldighet även beträffande sådan svenskodlad spannumål som ändock skulle finförmalas. I propositionen¹ framhöll föredragande departementschefen behovet av bibehållen kontrollmöjlighet, särskilt då varan kunde gå genom flera mellanhänder innan förmalning skedde. Lantbruksstyrelsens förslag i denna del kom därför att i huvudsak oförändrat föreläggas riksdagen.

Den av styrelsen för statens centrala frökontrollanstalt år 1950 framförda tanken på analyskyldighet beträffande importfodersäd sades vid tillkomsten av 1952 års förordning ingiva betänkligheter. För att ett sådant system skulle bli effektivt ansågs bl. a. böra föreskrivas att varan ej finge bortföras från införselorten innan besked erhållits, huruvida analysen utvisade tillåten halt av flyghavrefrön eller ej. Då en sådan föreskrift bedömdes medföra kontrollsvårigheter samt vålla importörerna extra lagringsutgifter, som fördyrade varan för konsumenterna, kom förslaget i denna del icke till utförande. I lantbruksstyrelsens år 1956 framlagda förslag till ny förordning, innebärande analystvång för all importfodersäd, upptogs inte någon bestämmelse om förbud mot transport från införselorten innan analysbesked förelåg. Efter remissbehandlingen befanns dock en dylik föreskrift oundgänglig liksom även, då analysen visade otillåten

¹ Prop. 1957: 141.

mängd flyghavrefrön, förbud att innan finförmalning skett transportera varan från importorten. I särskilda fall ansågs lantbruksstyrelsen böra äga medge undantag. Om denna dispensrätt anförde departementschefen i propositionen följande.

Sådana år då omfattande import sker torde på grund av bristande lagrings- och förmalningsmöjligheter i importorten svårigheter kunna uppstå att tillämpa bestämmelserna på samtliga inkomna varupartier. Vidare torde det icke alltid vara möjligt, att få officiell analys snabbt utförd i importorten. Därest varan är avsedd att direkt från fartyg fraktas vidare, kan det då uppstå olägenhet och kostnad för importören om analysresultatet skall avvaktas innan vidaretransport sker. I sådana fall torde ofta finnas möjlighet för importören att få i vederbörlig ordning uttaget prov analyserat hos affärsföretag i importorten. Skulle sådan analys visa, att flyghavre ej förekommer eller förekommer blott i så ringa omfattning att finförmalning med säkerhet bedömes ej erforderlig, synes ej finnas tillräckliga skäl för att vidaretransport av varan ej skall få ske. I här avsett fall skall givetvis analys av provet företagas även av officiellt kontrollorgan och resultatet av sådan analys avvaktas innan varan, om så erfordras efter finförmalning, säljes till förbrukare. Dispensmöjligheten, som närmast avser de nu angivna fallen, bör emellertid tillgripas blott då eljest avsevärd olägenhet skulle uppstå.

Med en på angivet sätt beskaffad reglering bedömdes i propositionen faran för spridning av flyghavre genom importerad spannmål kunna begränsas så långt detta var praktiskt möjligt.

Gällande bestämmelser

Enligt 7 § lagen den 14 juni 1928 angående handel med utsädesvaror må frövara icke saluhållas till *u t s ä d e*, om den i fråga om renhetsgrad, ogräshalt eller grobarhet ej uppfyller de fordringar lantbruksstyrelsen fastställer. I fråga om ogräshalt föreskriver 3 § i lantbruksstyrelsens kungörelse den 25 maj 1956 (nr 7)¹ angående minimifordringar för utsädesvara att frövara som saluhålles till utsäde icke må innehålla frön av flyghavre. Samma krav ställes på utsäde som göres till föremål för statsplombering.

Förordningen den 31 maj 1957 (nr 244) med vissa bestämmelser till motverkande av spridning av flyghavre stadgar i 1 § att spannmål eller spannmålsavrens, som ej undergått finförmalning (fingröpning) icke får saluhållas eller säljas som *f o d e r v a r a*, om däri förekommer frön av flyghavre i större antal än som är tillåtet enligt av lantbruksstyrelsen utfärdade föreskrifter. Enligt dessa föreskrifter — lantbruksstyrelsens kungörelse den 12 juni 1957 (nr 8) — må ifrågavarande antal flyghavrekärnor icke överstiga fem per kg. Sagda förbud mot saluhållande eller försäljning skall dock icke gälla försäljning till köpman för hans rörelse eller försäljning utan offentligt utbudande från den som odlat spannmålen.

Jordbrukare skall enligt 2 § förordningen vid leverans av spannmål, som odlats på hans brukningsenhet, lämna mottagaren skriftligt meddelande om huruvida flyghavre förekommer på brukningsenheten eller ej.

¹ Senaste lydelse av 3 § se lantbruksstyrelsens kungörelse 1957: 6.

Vet han icke om flyghavre förekommer, äger han i meddelandet uppgiva att han är oviss härom.

I 3 § föreskrives att den som för foderändamål antingen förvärvat spannmål av odlare, vilken icke i förenämnt meddelande uppgivit att hans brukningsenhet är fri från flyghavre, eller till riket infört spannmål är skyldig att låta provtaga och analysera varan med avseende på halt av flyghavre enligt av lantbruksstyrelsen utfärdade föreskrifter. Visar analysen att antalet flyghavrekärnor överstiger fem per kg får varan enligt 1 § icke saluhållas med mindre den finförmales. Beträffande importerad fodersäd stadgas i 4 § att ifrågavarande undersökning och förmalning skall ske innan varan fraktas från importorten. Från sistnämnda föreskrifter äger lantbruksstyrelsen, om särskilda omständigheter därtill föranleder, medgiva undantag.

Vid försäljning mellan köpmän i och för deras rörelse är enligt 5 § säljare, vare sig det av köparen påfordras eller icke, skyldig att å följesedel eller köpekontrakt eller genom annan skriftlig handling lämna köparen uppgift om huruvida i varan förekommer flyghavre i sådan mängd att varan icke får saluhållas utan finförmalning. Om så är fallet skall säljaren jämväl vara skyldig att ange resultatet samt analysbevisets nummer och datum.

Överträder någon uppsåtligen eller av oaktsamhet förbudet i 1 § är straffet dagsböter. Samma påföljd ådrager sig den som icke efterkommer föreskrifterna i 2—5 §§ eller vid fullgörande av stadgad uppgiftsplikt medvetet eller av oaktsamhet lämnar oriktig uppgift.

Till sist stadgas att det skall ankomma på lantbruksstyrelsen att årligen före den 15 september upprätta och kungöra förteckning över de län eller delar av län, där flyghavreförekomst av någon betydelse iakttagits.

Förutnämnda kungörelse den 31 maj 1957 (nr 245) om tillsyn av efterlevnaden av förordningen tillerkänner allmän åklagare rätt att avfordra säljare nödiga uppgifter samt taga kontrollprov av vara som avses i 1 § förordningen. Enahanda befogenheter tillkommer viss personal vid statens centrala frökontrollanstalt och de lokala frökontrollanstalterna ävensom jordbrukskonsulent och jordbruksinstruktör hos hushållningssällskap samt den som centrala frökontrollanstalten därtill särskilt förordnar. Hos angivna befattningshavare äger köpare påkalla att kontrollprov tages av den köpta varan. Prov skall undersökas vid centrala frökontrollanstalten. Visar undersökningen att förseelse mot förordningen blivit begången, skall det av anstalten anmälas till åtal.

Lantbruksstyrelsens förslag

I en till skrivelsen den 5 augusti 1960 fogad promemoria anför lantbruksstyrelsen, att flyghavren trots vidtagna åtgärder numera nått en sådan utbredning inom landet att endast sju hushållningssällskap är fria från detta ogräs inom sina områden, nämligen Älvsborgs läns södra, Kopparbergs läns, Gävleborgs läns, Västernorrlands läns, Jämtlands läns, Västerbottens läns och Norrbottens läns hushållningssällskap. Inom övriga områden är före-

komsten mycket växlande. Störst är den inom Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Gotlands, Kristianstads, Malmöhus, Örebro och Västmanlands län.

De hittills gällande bestämmelserna har dock i vissa avseenden givit positiv effekt. Sålunda har kontrollen över den importerade fodersäden varit möjlig att upprätthålla även om vissa svårigheter har förefunnits att uppehålla kravet på förmalning inom importort. Insikten om att flyghavren är ett svårt ogräs, vars bekämpande kräver särskilda åtgärder, har därtill blivit bättre och mer allmänt spridd. Erfarenheterna har emellertid enligt styrelsen ådagalagt att bestämmelserna är otillräckliga och bör omarbetas och kompletteras. Bl. a. har i framställningar till styrelsen efterlysts ett mera aktivt bekämpningsarbete till skydd för den genom flyghavrespridningen allvarligt hotade utsädesproduktionen i landet. Styrelsen, som delar de uppfattningar som sålunda kommit till uttryck, föreslår nu vidgat stöd i författning inte bara för åtgärder mot spridningen av flyghavre utan även för att åstadkomma en planmässig minskning av ogräsets förekomst. Den utbyggnad av nu gällande bestämmelser som erfordras härför sammanfattar styrelsen i förslag till ny *förordning med vissa bestämmelser till motverkande av spridning av flyghavre*. Förslaget torde som *bilaga* få fogas till detta protokoll.

Spridningshindrande åtgärder

Lantbruksstyrelsen anför i anslutning till de föreslagna bestämmelserna om transportrestriktioner att riskerna för spridning av flyghavre vid frakt av spannmål av olika slag kan förutses komma att öka, då spannmålen i allt större omfattning av jordbrukarna transporteras lös i vagnar utan emballering i samband med leveranser till uppköpshandelsled eller vid transport till torkanläggningar. Då varje transport av flyghavrebemängd spannmål kan leda till spridning av flyghavre, om icke betryggande emballering av varan sker — flyghavrekärnorna blåser lätt av vagnarna — bör transport av sådan vara icke tillåtas, med mindre den sker på ett mot spridning av flyghavre betryggande sätt nämligen i slutet emballage, täckt vagn eller liknande. Det synes emellertid nödvändigt att göra undantag från bestämmelserna vid transport inom brukningsenhet ävensom, för att inte alltför mycket försvåra skördearbetet, vid transport i samband med inbärgning av skörd i fall, då transporten härvid till en del sker utom brukningsenheten.

Vad särskilt den importerade foderspannmålen angår innebär förslaget att transport av dylik spannmål, som kan misstänkas vara flyghavrehaltig, endast skall få ske i vissa angivna fall och under särskild kontroll. För sådana fall kräver nu gällande bestämmelser dispens från kravet på finförmalning i importorten, meddelad i enlighet med de inledningsvis nämnda riktlinjerna härför. Lantbruksstyrelsen föreslår nu en lättnad i dessa bestämmel-

ser. Enligt styrelsen har nämligen visat sig att de medför en onödigt betungande administrativ omgång. Importörernas dispensansökningar har ofta krävt särskilda utredningar om förhållandena i importorterna, vartill kommit styrelsebeslut i varje enskilt fall. För importörer utan anläggning å importort torde det knappast kunna anses som ekonomiskt rimligt att dubblera företagsanläggningarna för att under år med ringa tillgång på inhemsk fodersäd kunna importera erforderliga kvantiteter utländsk foderspannmål. Dispensförfarandet för transport av importvara för finförmalning å annan ort än importorten har med anledning härav blivit mycket omfattande. Då möjlighet föreligger för transport från importort till annan ort under fullt betryggande förhållanden, finner styrelsen föreskrifterna kunna anpassas därefter, vilket skulle medföra förenkling och minskade kostnader.

De närmare föreskrifterna om vad som skall iakttagas vid transport av spannmål bör det ankomma på styrelsen att utfärda. För tillsyn av efterlevnaden synes en särskild kontrollorganisation vara erforderlig endast beträffande transport och finförmalning av importfodervara som förflyttas från importort. Denna särskilda kontroll bör liksom hittills vid fall av dispens ske på importörens bekostnad.

Den föreslagna lydelsen av 2 § i den nya förordningen innebär att finförmalningstvång inträder redan när varan icke är helt fri från flyghavre. I fortsättningen blir den tillåtna halten alltså, i likhet med vad som redan gäller för utsäde, bestämd till noll frön per kg. Lantbruksstyrelsens fullmakt att fastställa högsta tillåtna halt av flyghavre i fodervara kan samtidigt helt slopas. Styrelsen framhåller att genom den föreslagna skärpningen erbjudes konsumenten, jordbrukaren, ett betryggande skydd mot att oförstörda flyghavrekärnor kommer in på hans brukningsenhet via helsäd. Sådan användes alltför ofta för utfodring av bl. a. fjäderfä. Handeln grannar emellan torde emellertid inte praktiskt kunna övervakas. Vid sådan handel synes köparen ha möjlighet till visst skydd genom att under växttiden bilda sig en uppfattning om eventuell risk för att varan skall innehålla flyghavre. Styrelsen föreslår därför att hittills gällande undantag för grannhandel liksom för försäljning till eller mellan köpmän skall bestå.

Åsidosättande av finförmalningstvånget föreslås alljämt skola bestraffas med dagsböter. Med hänsyn till svårigheterna att särskilt ur vissa större fodersädespartier uttaga helt representativa prov synes det styrelsen nödvändigt att detta stadgande kompletteras med skyldighet för styrelsen såsom övervakande myndighet att innan anmälan till åtal sker utreda om uppenbar överträdelse av bestämmelserna kan anses föreligga eller ej. Om det därvid visar sig att parti provtagits och analyserats enligt föreskrivna regler, synes den omständigheten att vid kontroll flyghavrekärnor påträffas i ett kontrollprov icke alltid böra föranleda anmälan till åtal.

Den med finförmalningstvånget nära sammanhängande analys skyldigheten skall gälla i huvudsak oförändrad. Sådan importfodersäd som avses att finförmalas redan i importorten finner emellertid styrelsen kunna

undantagas från analysvånget. Skall finförmalningen ske på ort dit importören enligt förslaget må transportera varan, skall dock analysen utföras redan i importorten. För svenskodlad vara införes motsvarande lättnad i fall då finförmalning avses äga rum på mottagningsplatsen.

För avrens som säljes såsom fodervara gäller redan f. n. samma finförmalningstvång som för spannmål. Enligt förslaget skall bestämmelserna om transport av spannmål omfatta även avrens och annat avfall från spannmålsrensning. Dessa bestämmelser är enligt styrelsen icke tillräckliga. Avfall från rensning av spannmål och frö blir, om råvaran innehåller flyghavre, särskilt starkt flyghavrebemängt och har visat sig kunna utgöra en svår spridningskälla. Ej sällan föres nämligen sådant avfall till avstjälpningsplats, där det ligger fritt exponerat så att frön kan föras vidare av fåglar och andra djur och komma i odlad jord. I vissa fall kan avfallet föras ut i vattendrag, vilket innebär en ännu allvarligare spridningsrisk. Ett stadgande om destruktion av rensavfall bör därför införas vid sidan av de föreslagna transportrestriktionerna.

Lantbruksstyrelsen framhåller i detta sammanhang att kli i vissa fall har visat sig innehålla flyghavre samt att anledningen härtill uppenbarligen varit att kli i egentlig mening uppblandats med oförmalt avrens. Försäljningsförbud för sådan vara har övervägts. Vid import av kli skulle emellertid erfordras liknande bestämmelser om analys som gäller för fodersäd, vilket skulle innebära praktiskt synnerligen svårlösta problem och medföra betydande kostnader. Lantbruksstyrelsen avstår därför från att föreslå sådant försäljningsförbud men förutsätter att handeln i sina köpeavtal med importörer eller tillverkare kommer att fordra intyg om flyghavrefrihet.

Till förslaget om uppgiftsskyldighet vid handel med halm anför styrelsen att flyghavre sedan länge ansetts kunna spridas med halm. Enär handel med halm för jordbruksändamål är mycket vanlig, synes denna spridningsväg i möjligaste mån böra begränsas. Någon metod att genom analys påvisa om halmparti innehåller flyghavre eller ej har icke kunnat utarbetas. Obligatorisk kontroll av den brukningsenhet från vilken man avser att försälja halm vore enligt styrelsens mening den enda möjliga vägen att skapa garanti för flyghavrefrihet i halm. Ett sådant stadgande skulle kunna lamslå handeln med både importerad och svenskproducerad halm. Därför föreslås tills vidare endast obligatorisk skyldighet för den som säljer halm att uppge huruvida halmen härrör från brukningsenhet, som är fri från flyghavre eller ej. En sådan uppgift fäster konsumentens uppmärksamhet på halmen som flyghavrespridare och kan stimulera till en differentiering av priserna på garanterat flyghavrefri halm och annan halm.

Ett förbud att sälja begagnade tomsäckar innan de rengjorts från flyghavrefrön har visat sig behövt. Det har inträffat att s. k. stuvningssäckar, som icke rengjorts, efter försäljning spritt flyghavre då de använts bl. a. till emballage för utsäde. Försäljningsförbudet bör kompletteras med förbud att eljest tillhandahålla dylika icke rengjorda säckar.

Planmässig bekämpning

En viktig förutsättning för framgångsrik bekämpning av flyghavre är att upplysning och åtgärder kan koncentreras till de områden där med hänsyn till förekomsten bästa resultat kan förväntas. En vidgad analysverksamhet, avseende varje enskild jordbrukarleverans till handelsled för att kartlägga flyghavreförekomsten i detalj skulle enligt lantbruksstyrelsens mening väl vara önskvärd, men ett sådant förfarande skulle kräva en så omfattande kontrollapparat, att styrelsen icke kan förordna en sådan åtgärd. Den ökade kunskapen om flyghavrens skada för växtodlingen har lett till en mera allmän kännedom om hur detta ogräs ser ut. Det torde därför på brukningsenheter med mera omfattande flyghavreförekomst i regel icke vara obekant för brukaren att flyghavre förekommer på hans gård. Upplysningsverksamhet på området kräves dock alltså. Att avslöja en begynnande flyghavreförekomst på en brukningsenhet genom analys av fodersädesleveranser torde knappast vara möjligt. I så fall skulle en mera ingående undersökning av fodersädespartierna krävas än som av praktiska skäl synes kunna föreskrivas. För att vederbörande hushållningssällskap skall kunna intensifiera sin verksamhet till de områden och brukningsenheter där man har flyghavre eller är oviss härom bör emellertid en särskild rapportskyldighet tillskapas, ett stadgande om skyldighet för uppköpshandelsled att årligen till sällskapet angiva på vilka brukningsenheter odlarna uppgivit sig ha flyghavre och på vilka enheter man ansett sig vara oviss härom. Härigenom skulle vidare den av lantbruksstyrelsen årligen utgivna förteckningen över län eller delar därav, där flyghavreförekomst av någon betydelse iakttagits, kunna hållas mer aktuell.

Enbart upplysning är icke tillfyllest, ej heller insatser av enstaka jordbrukare. Det är, framhåller styrelsen, ostridigt att flyghavre som står i rågång kan spridas från en brukningsenhet till en annan, särskilt om åkerskiftena gränsar till varandra, även om flyghavrekärnor, trots ogräsets benämning, ingalunda flyger då plantan fröar. Vid en bekämpningsinsats på en enda brukningsenhet utgör därför grannens flyghavre ej sällan ett hinder för att nå ett tillfredsställande bekämpningsresultat. Tröskor i gemensam användning kan medverka härvid. Vidare kan spridning vållas vid transporter inom brukningsenhet. I dalgångar kan ej sällan flyghavre spridas med vattendrag. På tomtplatser, vägbankar och impediment kan flyghavrebestånd finnas, som utgör en ständig spridningskälla och omöjliggör ett gott resultat av den enskilde jordbrukarens strävanden att bliwa fri från flyghavre på gården.

En samfällid insats i bekämpningsarbetet, om rådesvis bekämpning synes styrelsen under angivna förhållanden utgöra den enda tillfredsställande lösningen. Att enbart införa bestämmelse om s. k. flyghavrefri zon mellan brukningsenheterna torde icke vara tillfyllest. Styrelsen föreslår därför att bestämmelser tillskapas, som innebär att efter framställning av

vederbörande hushållningssällskap inom sällskapet område eller del därav allmän planmässig bekämpning av flyghavre skall kunna åläggas jordägare och jordbrukare inom området. Plan för sådan bekämpning bör upprättas av hushållningssällskapet och fastställas av Kungl. Maj:t. Det skall sedan ankomma på inom området verksamma jordbrukare samt jordägare i övrigt att delta i bekämpningsarbetet. Tidigare berörda generella undantag från transportrestriktionerna i samband med transport vid skörd och inom brukningsenhet skall kunna hävas inom området. Vite bör kunna stadgas för den som icke följer fastställd bekämpningsplan.

Med bestämmelsen åsyftas sålunda att skapa förutsättningar för effektiva gemensamma åtgärder. Liknande men betydligt rigorösare bestämmelser än vad förslaget avser gäller sedan länge beträffande berberis enligt lagen den 26 maj 1933 om utrotande av berberis å viss mark (nr 231)¹. Berberis skall utrotas var den än uppträder, även långt in i skogs- och impedimentmarker. Utrotningen skall verkställas av jordägaren eller med vissa undantag nyttjanderättsinnehavaren. Kostnaderna kan bli stora när det gäller att spåra upp och med olika medel oskadliggöra enstaka buskar i skogsområden och svårtillgängliga marker. I fråga om flyghavre kan det icke komma att röra sig om annat än att genom bortplockning eller liknande förhindra frösättning på odlingsjordar närbelägna backar, slänter, dikesrenar, järnvägsbankar, sidlänta översvänningsmarker o. d. Avsikten är icke att, såsom måste ske med berberis, genom mekaniska eller kemiska åtgärder döda varje planta utan endast att förhindra frösättning. Flyghavreplantan är nämligen ettårig och försvinner utan åtgärd.

Remissyttranden

Lantbruksstyrelsens förslag att ytterligare skärpa bestämmelserna till skydd mot flyghavre har i huvudsak rönt välvilligt mottagande. Flertalet remissinstanser uttalar även sin tillfredsställelse över att de föreslagna åtgärderna är ägnade att i högre grad än hittills varit möjligt göra den enskilde jordbrukaren aktiv i kampen mot ogräset i fråga.

Statens centrala frökontrollanstalt, som medverkat vid förslagets utarbetande, förklarar sig fullt enig med lantbruksstyrelsen i förslagets alla detaljer. *Sveriges centrala fröråd* tillstyrker i stort sett förslaget och *Föreningen Sveriges handelskvarnar* meddelar, att den intet har att erinra mot ett fastställande av de tilltänkta bestämmelserna. Övriga remissinstanser har i detaljerade yttranden granskat förslaget. *Sveriges grossistförbund* har därvid såsom sitt åberopat yttrandet från *Svenska foderämnes- och spannmålsimportörernas förening*.

Spridningshinderande åtgärder

Vidkommande de spridningshinderande åtgärderna har mot huvudregeln i de tilltänkta transportrestriktionerna icke gjorts några er-

¹ Ändrad SFS 1944: 112 och 1950: 39.

inringar. *Statens jordbruksnämnd* finner dock att svårigheter kan väntas bli förenade med såväl övervakningen av bestämmelsen som tillämpningen i den del den gäller även vara som endast kan misstänkas innehålla frön av flyghavre. *Skaraborgs läns hushållningssällskap* och *Svenska utsädesfirmornas förening* ifrågasätter för sin del om icke de föreslagna restriktionerna borde gälla all spannmål, oavsett förekomsten av flyghavre däri.

Förslagets särbestämmelser beträffande transport av importerad vara tillstyrkes av *kommerskollegium*, *Föreningen Sveriges spannmålsintressenter*, *Svenska utsädesfirmornas förening* och *Svenska foderämnes- och spannmålsimportörernas förening*. Sistnämnda förening yttrar därvid.

Föreningen hälsar med tillfredsställelse, att det nuvarande förbudet mot transport av importspannmål, behäftat med flyghavre, från importorten till av importören stadigvarande disponerad förmalningsanläggning å annan ort föreslås uppmjukat. Detta förbud torde icke vara ett nödvändigt element i bekämpningssträvandena; motsvarande syfte kan likaväl tillgodoses på det sätt som nu föreslås. Det nuvarande förbudet har otvivelaktigt medfört olägenheter för handeln. Att verkställa finförmalning å importorten kan nämligen ibland vara förenat med betydande praktiska svårigheter. De tillgängliga förmalningsresurserna å importorten kan t. ex. vara otillräckliga, eftersom det ofta gäller att åstadkomma förmalning av ett inkommet parti foderspannmål på relativt kort tid. Till nackdel har varit att det hittillsvarande dispensförfarandet har tillämpats restriktivt, vartill kommer att den administrativa apparaten varit tungrodd. Mot förslaget att transporter i fortsättningen skall tillåtas men försiggå under kontroll har föreningen självfallet i och för sig intet att invända. Denna kontroll får dock icke göras onödigt omständlig eller åsamka handeln alltför stora kostnader. Föreningen vill i detta sammanhang uttrycka det önskemålet, att de tillämpningsbestämmelser, som skall av lantbruksstyrelsen utfärdas, kommer att utfärdas i samråd med handeln och kommer att taga hänsyn till det praktiska livets behov.

Även *Svenska utsädesfirmornas förening* framhåller det som önskvärt att samråd sker med handelns sammanslutningar i branschen innan lantbruksstyrelsens föreskrifter om transporter utfärdas.

Den lättnad för importsädens del i förhållande till nu gällande förordning som de föreslagna transportbestämmelserna innebär har ogillats av flera remissinstanser.

Statens jordbruksnämnd ifrågasätter huruvida det icke vore lämpligare att bibehålla det hittillsvarande dispenssystemet med angivande i stället att dispens kan lämnas endast i de båda undantagsfallen, nämligen vid transport till en av importör utanför importorten varaktigt disponerad förmalningsanläggning samt vid transport till foderblandningsfabrik.

Hushållningssällskapens förbund framhåller det som synnerligen angeläget att särskild uppmärksamhet ägnas den betydande risk för flyghavrespridning som förefinnes i samband med import av fodersäd. Enär det kan befaras att den föreslagna ändringen ger anledning till transporter av flyghavrebemängd vara i ökad omfattning från importort till förmalningsanläggning å annan ort, förordar förbundsstyrelsen att det nu tillämpade systemet med dispensgivning bibehålles.

Sveriges lantbruksförbund finner det synnerligen anmärkningsvärt att de skärpta bestämmelserna i förslaget kommit att beröra endast den inländska spannmålen. Förbundet lämnar en sammanställning av analysbevis för importfodersäd under tiden den 1 juli 1957—den 30 juni 1958, som utvisar en flyghavreförekomst av 300—3 000 frön per kg spannmål. Under angivna tid importerades enligt förbundets beräkning inte mindre än omkring 350 000 kg ren flyghavre. Att under sådana förhållanden mjuka upp bestämmelserna för importvara samtidigt som bestämmelserna för den relativt ofarligare inländska varan skärps kan ej vara tillrädligt. Det synes förbundet även kunna innebära vissa svårigheter att för de enskilda jordbrukarna förklara nödvändigheten av att dessa helhjärtat går in för en bekämpning av flyghavre, om det för en annan sektor av bekämpningsområdet utfärdas bestämmelser, som innebär en ökning av spridningsrisken för ogräset. Ej heller motiveringen för de tilltänkta lättnaderna finner förbundet övertygande. Med hänvisning till vad föredragande departementschefen i propositionen till 1957 års förordning yttrade om lantbruksstyrelsens dispensrätt — för yttrandet har inledningsvis redogjorts — påpekar förbundet att dispensmöjligheterna skall tillämpas restriktivt och ifrågakomma huvudsakligen endast vid sådana tillfällen då stora kvantiteter importerad fodersäd erfordras för landets försörjning. Oaktat importbehovet under vissa tider motiverat att vissa dispenser givits, vill förbundet ifrågasätta huruvida den vissa tider mycket omfattande dispensgivningen varit helt i linje med departementschefens ovannämnda uttalande. Förbundet kan ej heller finna skäl för ett antagande att ett generellt undantag från finförmalningstvånget å importorten skulle medföra en administrativ förenkling. Transporter av flyghavrehaltig importfodersäd förutsättes nämligen skola ske under särskild kontroll av lantbruksstyrelsen och om denna kontroll skall bli tillnärmelsevis betryggande, synes den förbundet medföra mycket betydande engagemang från kontrollorganets sida. Förbundet anför vidare att det är införstått med att finförmalning å importorten i en del fall innebär större olägenhet för handeln än om importvaran får transporteras in i landet, men att dessa olägenheter endast gäller för varupartier som innehåller flyghavre. De nuvarande bestämmelserna innebär ett incitament till inköp av flyghavrefri spannmål. Ett slopande av bestämmelserna medför däremot att berörda handelsföretag frestas importera spannmål av från flyghavresynpunkt tveklaktig kvalitet. Med hänvisning till att ett sådant läge bör undvikas och att vad förbundet i övrigt anför utgör starka motiv att bibehålla den nu gällande bestämmelsen, avstyrker förbundet bestämt förslaget och förordar i stället en restriktiv dispensgivning i de fall försörjningsläget visar att den är oundgängligen nödvändig.

Liknande synpunkter anlägger *Riksförbundet Landsbygdens folk*, som finner det ytterst inkonsekvent i förhållande till förslaget i övrigt att införa lättnader för importerad spannmål som innehåller flyghavre. Riksförbundet avstyrker bestämt sådana lättnader och tillägger.

Utan generell förmalningsplikt i importorten är det enligt förbundets mening omöjligt att förhindra en spridning av flyghavre via importen. Det finns heller inga skäl varför man skulle vidta åtgärder, som på detta sätt direkt stimulerar till eller åtminstone underlättar import av flyghavrebemängd fodersäd. Det är meningslöst att införa rigorösa bestämmelser rörande bekämpningen inom landet, om ständigt nya partier flyghavre förs in utifrån genom import. Det torde också under sådana förhållanden bli omöjligt att bland de enskilda jordbrukarna vinna förståelse för och därmed allmän uppslutning kring de skärpta reglerna för bekämpningen inom landet.

Lantbruksstyrelsen har motiverat sitt förslag till lättnader med att antalet dispensärenden blivit mycket stort och därmed administrativt betungande. Denna motivering kan ej godtas. Istället rekommenderar riksförbundet en mindre generös dispensering, varigenom antalet ärenden automatiskt skulle sjunka. Härigenom skulle även tillämpningen av förordningen bringas i överensstämmelse med det uttalande som föredragande departementschefen gjorde i den till 1957 års riksdag avgivna propositionen.

Svenska lantmännens riksförbund ifrågasätter lämpligheten av den föreslagna uppmjukningen av nu gällande bestämmelser för importerade varor. Även om dessa bestämmelser, fortsätter förbundet, med en mera restriktiv tolkning än den av lantbruksstyrelsen hittills tillämpade onekligen kan vålla importörerna och däribland inte minst riksförbundet med anslutna föreningar besvär, är de likväl ett värdefullt hinder för spridning av flyghavrebemängd importvara. Med hänvisning härtill och under förutsättning att dispens från gällande bestämmelser kan lämnas efter behovsprövning avstyrker riksförbundet förslaget om lättnader för importfodersäd.

Svenska bygdekvarnars riksförbund avstyrker likaledes särbestämmelser för importerad foderspannmål ehuru av helt andra skäl. Riksförbundet hävdar att importföretagen f. n. gynnas på bygdekvarnarnas bekostnad, enär de senare icke har möjlighet att ordna förmalning i importort. Förbundet hemställer därför att bestämmelserna om förmalning i importort helt upphäves och att transportrestriktionerna utformas lika för importerad och svenskodlad vara.

Statens jordbruksnämnd framhåller i likhet med flera andra remissorgan att det föreslagna undantaget för transport vid skörd bör utformas så att transporter till tork eller annan mottagningsanläggning utom brukningsenheten omfattas av restriktionerna. Nämnden påpekar vidare att av bestämmelserna bör framgå exempelvis att de endast gäller transport inom landet och att de icke gäller sådan transport som sker under tullverkets kontroll, ej heller sådan transport som sker inom en lagrings- eller fabriksanläggning som ett led i varans förvaring eller bearbetning.

Även beträffande lantbruksstyrelsens förslag till skärpning av gällande förmalningstvång har yppats skilda meningar.

Statens jordbruksnämnd har icke någon erinran mot detta förslag i sak, *Hushållningssällskapens förbund* och *Sveriges lantbruksförbund* tillstyrker förslaget liksom *Svenska lantmännens riksförbund*. Sistnämnda förbund uttalar samtidigt önskemål om kvalifikationsbestämmelser för de kvarntyper som må användas för finförmalning.

Svenska utsädesfirmornas förening förklarar sig ej ha anledning motsätta sig att det tillåtna antalet flyghavrekärnor per kg sänkes till noll men vill understryka vikten av att tillämpningen av denna regel icke sker så rigoröst att rättssäkerheten sättes i fara. *Svenska bygdekvarnars riksförbund* ansluter sig såtillvida till lantbruksstyrelsens förslag att det finner välbetänkt att helsäd, som försäljes för utfodring av fjäderfä, överhuvudtaget inte får innehålla flyghavre.

Den i Danmark tillämpade regeln att finförmalningstvävet inträder då antalet flyghavrekärnor överstiger två per kg har av flera remissinstanser rekommenderats som en tillräcklig skärpning av den nu gällande bestämmelsen med tillåtna fem frön per kg. *Kommerskollegium*, som anser lantbruksstyrelsens förslag i dess helhet utgöra en riktig avvägning av vad som måste fordras från såväl jordbrukarnas som handelns sida, finner det möjligen kunna sägas att bestämmelserna i 2 § förslaget till förordning är för stränga och att den danska regeln borde vara tillfyllest. Kollegium förutsätter emellertid, att lantbruksstyrelsen vid sin befattning med hithörande spörsmål verkar för en förnuftig tillämpning av föreskrifterna och att därför några stötande följder ej uppstår, därest förslaget genomföres.

I sina av kommerskollegium infordrade yttranden har *handelskamrarna* i Stockholm, Jönköping, Malmö, Örebro och Gävle betecknat den föreslagna skärpningen som alltför långtgående och uttalat farhågor för rättssäkerheten.

För motsvarande uppfattning ges uttryck i yttrandet från *Svenska foderämnes- och spannmålsimportörernas förening*. Föreningen påpekar bl. a. svårigheten med rättvisande analyser och anför.

Provtagningsmekaniken är ofullkomlig; den måste av naturliga skäl vara baserad på ett mycket begränsat antal stickprov. Analysproverna är därför icke alltid representativa för varan och kan avvika från varandra. Speciellt gäller detta, när det är fråga om större varupartier på exempelvis 1 000—2 000 ton. Om en analysserie är negativ, kan en annan vara positiv. Konstaterandet av flyghavreförekomst i så små mängder, som det här är fråga om, kan med andra ord vara i hög grad beroende av slumpen. Det är att märka, att i samband med lossning av en inkommande båtlast sker omedelbar provtagning i och för analys, men att därefter varupartiet så småningom delas upp och distribueras ut på en mångfald köpare. Sker efterkontroll av ett delparti hos någon av dessa köpare, är det icke uteslutet, att i detta delparti påträffas flyghavrekärnor, trots att förekomst av dylika icke konstaterats vid den första analysen. Oaktat all nödig omsorg och försiktighet iakttagits, kan såsom bestämmelserna är formulerade en företagare i ett sådant fall riskera att blir åtalad och fälld för förseelse mot förordningen.

Mot den föreslagna sänkningen av halten flyghavrekärnor till noll talar emellertid utom rättssäkerhetssynpunkten även rent praktiska hänsynstaganden. Det är att märka att i värsta fall en enda flyghavrekärna i en provserie skulle komma att i praktiken medföra, att en hel fartygslast diskvalificeras, något som i sin tur skulle åsamka vederbörande importör högst betydande kostnader.

Föreningen Sveriges spannmålsintressenter, vars åsikter delas av *Sveriges fröengrossistförening*, stannar likaledes för den danska regeln och tillägger

att risken för att flyghavrefrön i fodersäd ger upphov till livsdugliga plantor överskattats. Då den fodersäd, som går via handeln, genom förbrukarnas försorg till största delen males, gröpas eller krossas, kommer endast en mycket liten del att utfodras i helt skick. Vid utfodring av partier med 100-tals flyghavrefrön per kg torde ett och annat frö kunna bli grobart, men med en frekvens av högst två stycken per kg anser föreningen risken försvinnande liten. Denna risk torde det enligt föreningen vara försvarligt att taga under den tid som behövs för att närmare studera nödvändigheten av att helt förbjuda flyghavre i fodersäd. Föreningen erinrar också, i likhet med *handelskamrarna* i Stockholm och Gävle, om önskvärdheten av att i den alltmer vidgade gemensamma marknaden såvitt möjligt skapa enhetliga bestämmelser för handeln inom de nordiska länderna.

Mot förslaget att bibehålla det för handeln mellan grannar gällande undantaget från finförmalningstvång anföres betänkligheter av *handelskamraren* i Visby samt av *Svenska foderämnes- och spannmålsimportörernas förening* och *Svenska utsädesfirmornas förening*.

Lantbruksstyrelsens förslag att från föreskriven analyskyldighet undantaga spannmål som skall finförmalas redan i importorten eller på mottagningsplatsen, tillhör de åtgärder som utan specialmotivering tillstyrkes av *kommerskollegium*, *Hushållningssällskapens förbund* och *Föreningen Sveriges spannmålsintressenter*. Undantaget avstyrkes däremot av *Riksförbundet Landsbygdens folk*, som anser risk föreligga att ett spannmålsparti, därest avsedd finförmalning icke kommer till stånd, kan komma att föras vidare utan att undersökningar företages, huruvida det är bemängt med flyghavre eller icke.

Sveriges lantbruksförbund anser att den föreslagna sänkningen av tillåten flyghavrehalt till noll frön per kg gör provtagning och analys mindre nödvändig för spannmål från flyghavreinfekterade gårdar; sådan vara kan i allmänhet betraktas som flyghavrehaltig och underkastad finförmalningstvånget. Analys är däremot, menar förbundet, nödvändig för de partier som kommer från en gård, vars ägare meddelat att han är oviss om flyghavre finns på gården. Stickprov kan även behöva tas på partier från gårdar, som meddelats vara flyghavrefria. För utländsk spannmål är förhållandet, att man ej med säkerhet kan veta om ett parti innehåller flyghavre eller ej. Provtagning och analys av importvara bör enligt förbundet således alltid göras och undantag därför icke medges ens för spannmål avsedd att finförmalas i importorten.

Svenska lantmännens riksförbund finner bestämmelserna om provtagning och analys böra utvidgas att avse all spannmål, såväl importvara som inhemsk vara, och detta oavsett om odlaren uppgivit, att hans brukningsenhet är fri från flyghavre eller ej. I synnerhet i fråga om vara som härstammar från brukningsenhet, som odlaren uppgivit vara fri från flyghavre, anser riksförbundet provtagningskyldighet vara av stor betydelse och den föreslagna undantagsbestämmelsen därför böra utgå.

Om det angelägna i att flyghavrehaltigt avfall oskadliggöres är sta-

tens jordbruksnämnd ense med lantbruksstyrelsen. Med hänvisning till risken vid avrensinblandning i kli föreslår nämnden dessutom skyldighet att finförmala avrens som avses att för försäljningsändamål uppblandas med kli.

För bestämmelser med motsvarande innehåll uttalar sig *Svenska bygdekvarnars riksförbund*. Lantbruksstyrelsens förslag tillstyrkes av *kommerskollegium*, *Sveriges lantbruksförbund*, *Svenska lantmännens riksförbund* och *Hushållningssällskapens förbund*. Sistnämnda instans förordar vidare ett av *Skaraborgs läns hushållningssällskap* väckt förslag att förekommande kostnadsfri hämtning av avrens vid renserier måtte förhindras, exempelvis genom föreskrift om finförmalningstvång även vid annat tillhandahållande än försäljning.

Vad slutligen angår de spridningshinderande åtgärder förslaget innehåller beträffande handeln med halm och tomsäckar har det lämnats utan invändningar av *kommerskollegium*, *Hushållningssällskapens förbund* och *Sveriges lantbruksförbund* samt av *Svenska utsädesfirmornas förening*, som dock anser att bestämmelsen om säckar bör kompletteras med krav på maskinrengöring.

Mot de föreslagna bestämmelsernas utformning har flera remissinstanser hävdats att rengöringstvånget för tomsäckar gjorts alltför omfattande samt att till uppgiftsplikten för halmsäljare bör fogas rätt att förklara sig ovisst om flyghavreförekomst på den brukningsenhet varifrån halmen härrör.

Om tomsäcksbestämmelsen påpekar *statens jordbruksnämnd*, som tillstyrker förslaget i princip, att den måste bli svår att övervaka. Liknande åsikt har *Svenska foderämnes- och spannmålsimportörernas förening*. Bestämmelsen tillstyrkes av *Svenska bygdekvarnars riksförbund* och *Föreningen Sveriges spannmålsintressenter*. Även *Svenska lantmännens riksförbund* ansluter sig till förslaget men framhåller som lämpligt att bestämmelsen utvidgas med rätt att under vissa angivna förutsättningar försälja tomsäckar som lump.

Det hävdas av ett flertal remissinstanser att uppgiftsskyldighet vid försäljning av halm icke går att tillämpa, särskilt beträffande importerad vara. *Föreningen Sveriges spannmålsintressenter* bl. a. yttrar om säljaruppgiften.

Då stråfoder oftast passerar tre handelsled från producent till förbrukare, torde stora möjligheter föreligga att denna uppgift kommer att tappas bort under vägen. Då samlastning av partier från olika brukningsenheter är en vanlig företeelse vid halmleveranser, kan en sammanblandning lätt äga rum, liksom detta också kan ske hos en detaljist som har partier från olika producenter på lager. Föreningen betvivlar därför starkt, att denna bestämmelse är i praktiken möjlig att efterfölja och anser följaktligen att bestämmelsen i fråga bör utgå, då en lagparagraf som ej kan efterlevas ej är försvarbar. I ett läge, då halm nödvändigtvis behöver importeras för att trygga stråfoderförsörjningen i landet, kommer den i varje fall att sättas ur kraft, då några motsvarande uppgifter från utländska säljare icke skulle stå att få.

Farhågorna för den utländska halmen delas av *statens jordbruksnämnd*, som — oaktat vad lantbruksstyrelsen anfört härom — ifrågasätter om icke sådana analysmöjligheter kan förefinnas att det är möjligt att beträffande importhalmen föreskriva analyskyldighet som grund för uppgiftsplikten.

Till bestämmelserna om spridningshindrande åtgärder har *handelskammaren* i Visby och *Svenska lantmännens riksförbund* velat foga föreskrifter om rengöring av skördemaskiner.

Föreningen Sveriges spannmålsintressenter har förordat lagstadgad plikt för den som säljer jordbruksfastighet att i köpekontraktet intaga uppgift huruvida egendomen är fri från flyghavre eller ej.

Planmässig bekämpning

Lantbruksstyrelsens förslag att öppna möjlighet för planerad o m r å d e s v i s b e k ä m p n i n g av flyghavre under tillsyn av hushållningssällskapen tillstyrkes av samtliga remissinstanser.

Statens jordbruksnämnd finner tanken med aktivt bekämpningsarbete riktig liksom även den administrativa utformning förslaget erhållit. *Hushållningssällskapens förbund* erinrar om att det i diskussionerna om åtgärder för en effektivare flyghavrebekämpning i flera sammanhang framhållits behovet av samordnade och samfällda insatser från berörda jordbrukares sida men att man i detta sammanhang närmast syftat på möjligheterna att enligt danskt mönster få infört bestämmelser enligt vilka det skulle kunna föreskrivas, att en zon i gränsen mellan brukningsenheterna hålles fri från flyghavre. Enär även andra insatser av sådant slag är tänkbara, har förbundet i princip icke något att invända mot utformningen av 11 § förordningsförslaget. Det kan emellertid, tillägger förbundet, ifrågasättas om det icke bör tillkomma lantbruksstyrelsen att fastställa de planer enligt vilka samfällda bekämpningsåtgärder skola vidtagas.

Tanken på att i första hand påbjuda flyghavrefria zoner mellan skiftesgränserna framhålles även av *Föreningen Sveriges spannmålsintressenter* och *Svenska utsädesfirmornas förening*. Sistnämnda förening anser dock att bästa sättet att bekämpa flyghavre är att lägga större vikt vid fältbesiktning av utsädesodlingarna. *Riksförbundet Landsbygdens folk*, som vitsordar jordbrukarnas beredvillighet att medverka i bekämpningsarbetet, vill understryka, att de kostnader som enligt en bekämpningsplan kommer att åsamkas fastighetsägarna måste stå i rimlig proportion till fastighetens storlek och till den nytta vederbörande kan få av åtgärderna. Riksförbundet hemställer därför om tillfälle att avgiva särskilt yttrande beträffande sedermera framlagda förslag till bekämpningsplaner.

Förslaget att genom r a p p o r t s k y l d i g h e t för spannmålshandeln tillförsäkra hushållningssällskapen årliga upplysningar om flyghavreförekomst tillstyrkes av *statens jordbruksnämnd* såsom ändamålsenligt, liksom även av *kommerskollegium*, *Hushållningssällskapens förbund*, *Sveriges lantbruksförbund* och *Svenska lantmännens riksförbund*.

Från åtskilliga håll har dock invändningar gjorts mot en rapportskyldighet av föreslaget innehåll. *Handelskamrarna* i Stockholm och Örebro har ifrågasatt om det inte ligger närmare till hands att lägga uppgiftsskyldigheten på jordbrukarna själva eller låta besked om flyghavreförekomst via sockengillena nå hushållningssällskapen.

Svenska foderämnes- och spannmålshandlarnas förening ställer sig tveksam till en rapportskyldighet för handeln och fortsätter.

En föreskrift av denna karaktär kommer att ställa handelsföretagen inför nödtvånget, att vid konstaterad flyghavreförekomst insända anmälan där- om i fråga om sina egna kunder. Dessa kan taga en sådan anmälan mycket illa upp. Det är nämligen att märka, att en officiellt konstaterad flyghavreförekomst kan medföra sämre försäljningsvärden för de gårdar, som blivit utpekade. Föreskriften kan därigenom komma att leda till att ett irritationsmoment införes i förhållande mellan köpmännen i branschen och deras kunder. Från annat håll har föreslagits att i stället för ifrågavarande anmälningsskyldighet borde införas besiktning i en eller annan form genom hushållningssällskapens och sockengillenas försorg och att odlarna skulle ha möjlighet att erhålla offentlig friförklaring av sina gårdar. Föreningen ansluter sig till detta förslag.

Svenska utsädesfirmornas förening anlägger liknande synpunkter och betonar den motsatsställning som uppstår om handelsföretagen skulle tvingas anmäla sina egna kontraktsodlare. Ej heller *Sveriges fröengrossisters förening* anser det riktigt att spannmålshandlaren skall åläggas att till offentlig myndighet lämna uppgifter om de jordbrukare med vilka han stått i affärsförbindelse. Enligt föreningen bör jordbrukarna själva åläggas uppgiftsskyldighet till sockengillena för vidarebefordran till hushållningssällskapen.

Östergötlands läns hushållningssällskap finner det för områden där flyghavre förekommer på praktiskt taget varje brukningsenhet fullständigt onödigt att belasta handeln med en betungande uppgiftsskyldighet om förhållanden som sällskapet redan känner till. Uppgiftsskyldigheten bör därför göras beroende av om sällskapet anser sådan skyldighet ändamålsenlig och lämplig.

Departementschefen

I stora delar av vårt land har det svårutrotade ogräset flyghavre nått en allvarlig utbredning. Stor ekonomisk skada tillfogas årligen det svenska jordbruket genom flyghavrens förekomst. Särskilt de vårsådda grödornas avkastning är utsatt för allvarliga risker. Värdeminskningen på en flyghavreinfekterad jordbruksfastighet kan vidare bli avsevärd. Fortsatt spridning av ogräset utgör också ett allvarligt hot mot den stora förbättring av utsädesodlingen som kunnat uppnås under de senaste åren. Skärpning av fordringarna på utsäde har samtidigt väsentligt minskat möjligheterna till spridning av flyghavre genom bruksutsäde. Sålunda gäller enligt lantbruksstyrelsens föreskrifter att frön av flyghavre alls inte får förekomma vare sig i

statsplomberat utsäde eller annan frövara som saluhålles till utsäde. Erfarenheterna har emellertid visat att andra spridningsvägar varit svårare att stänga. Förordningar med bestämmelser om åtgärder mot flyghavrespridning annorledes än genom utsäde har utfärdats åren 1952 och 1957 i enlighet med av riksdagen samma år bifallna propositioner. Förordningarna riktar sig huvudsakligen mot spridning genom fodersäd och bestämmelserna har visat sig ha stort värde inte minst i strävandena att hindra importfodersäden, som ofta är starkt flyghavrebemängd, att vålla alltför stora skador.

Som lantbruksstyrelsen framhåller i sin nu gjorda hemställan är åtgärder enbart mot fodersäden inte tillfyllest. Den ökade motoriseringen av jordbruksdriften och den allt rörligare handeln med spannmål och vissa förnödheter för jordbruket har snabbt ökat behovet att i möjligaste mån begränsa denna utvecklings ofrånkomliga verkningar på spridningen av flyghavre. Men också den spridning som naturen med olika medel ombesörjer måste hejdas. En enkel form för bekämpning har här i alla tider varit att handplocka flyghavreplantan före frösättningen. Det ter sig angeläget att kunna systematisera bland annat sådana åtgärder för att trygga en god effekt inom begränsade områden. De bestämmelser i nu berörda hänseenden som lantbruksstyrelsen föreslagit bör enligt min mening i allt väsentligt genomföras.

Huvudstadgandet i den nu gällande förordningen med vissa bestämmelser till motverkande av spridning av flyghavre är förbudet att som fodervara saluhålla eller sälja spannmål som ej undergått finförmalning, därest i varan förekommer frön av flyghavre i större antal än lantbruksstyrelsen föreskriver eller för närvarande fem per kilogram. Detta stadgande föreslår styrelsen ändrat därhän att förbudet skall gälla vid varje förekomst av flyghavrefrön i varan. Den hittillsvarande rättigheten för lantbruksstyrelsen att beträffande fodersäd liksom för frövaror alltefter behovet kunna reglera föreskrifterna om högsta tillåtna ogräshalt anser jag emellertid böra kvarstå. Även inom ramen för de möjligheter styrelsen här förfogar över kan, när läget så kräver, göras en erforderlig skärpning av tillåtna högsta halt. Förslaget att redan nu taga steget fullt ut och helt förbjuda flyghavre i fodersäd vill jag dock inte biträda. En dylik föreskrift kan väntas medföra stora svårigheter att upprätthålla en rättvisande övervakning av bestämmelsens efterlevnad. Det synes också klart att betydande fördelar är förenade med den i Danmark tillämpade regeln att kräva finförmalning vid en flyghavrehalt av två frön per kilogram. Stor vikt bör dessutom fästas vid det i några remissyttranden påpekade värdet av om möjligt enhetliga regler de nordiska länderna emellan. Den nuvarande bestämmelsen i förordningen bör således bibehållas i huvudsak oförändrad. Vid tillämpningen synes lantbruksstyrelsen böra beakta erfarenheterna av den nyssnämnda danska regeln.

Den ökade uppmärksamhet som lantbruksstyrelsen måste ägna efterlevnaden av bestämmelserna om flyghavre lämnar styrelsen inga möjligheter att tillika övervaka ett under remissbehandlingen föreslaget stadgande om tillåtna kvarntyper. Därest i något fall efter påbjuden förmalning av flyg-

havrehaltig spannmål hela kärnor av ogräset ännu finnes i varan, skall för övrigt denna inte anses ha undergått sådan finförmalning som i förordningen stadgas som villkor för försäljning som fodervara.

Oaktat det vore i hög grad önskvärt att göra finförmalningstvänet tillämpligt även på den s. k. grannhandeln, bör dock liksom i lagen om handel med utsädesvaror undantag tills vidare göras för sådan försäljning från odlare som sker utan offentligt utbudande. Genom en smärre ändring i författningstexten betonas att undantaget endast avser dylik försäljning till förbrukare i orten. Liksom tidigare föreligger inget behov att stadga finförmalning vid försäljning till köpman och undantaget härför bör oförändrat gälla.

De nuvarande bestämmelserna om flyghavre innehåller inga andra regler angående forsling av spannmål än som följer av påbudet att importvara skall analyseras och i förekommande fall finförmalas i importorten. Detta transportförbud tager inte sikte främst på riskerna för spridning av flyghavre under själva transporten. Bestämmelser i syfte att effektivt minska faran för ogräsets spridning under transport inte blott av importfodersäd utan av all spannmål överhuvudtaget är emellertid som lantbruksstyrelsen framhållit påkallade. Inte minst av hänsyn till de stora ansträngningar som på vissa håll gjorts för att befria hela områden från redan förekommande flyghavre bör de föreslagna transportrestriktionerna genomföras. Som nämnts är särskilt utsädesodlingarna värda ökat skydd. Jag tillstyrker därför att i förordningen stadgas, att transport av spannmål skall ske så att spridning av flyghavre under transporten förhindras ävensom att de närmare föreskrifterna om vad som därvid skall iakttas får meddelas av lantbruksstyrelsen. Självfallet bör styrelsen vid föreskrifternas utformning taga tillbörlig hänsyn till berörda parters önskemål. Skyldighet att ställa sig transportbestämmelserna till efterrättelse synes i första hand böra åligga varans ägare eller, där transporten sker i anledning av köp, säljaren eller annan avsändare. Om varan hämtas av köparen eller av annan för dennes räkning åligger skyldigheten i stället den som hämtar varan. Bestämmelsen bör gälla alla slag av spannmål men måste, med tanke på att i stora delar av landet flyghavre inte förekommer, utformas så att spannmål som odlats i dessa delar ej omfattas av bestämmelserna. Enligt gällande förordning åligger det lantbruksstyrelsen att årligen upprätta och kungöra förteckning över de län eller delar av län där flyghavreförekomst av någon betydelse iakttagits. Detta stadgande föreslår jag få gälla oförändrat. När spannmål som odlats i andra delar av landet sålunda kan antagas vara fri från frön av flyghavre, bör den inte beröras av transportrestriktionerna. Motsvarande bör gälla spannmål som härrör från delar av riket där flyghavre förekommer eller hit införts från utlandet men som av någon särskild påvisbar anledning kan antagas vara fri från frön av flyghavre. Den av lantbruksstyrelsen föreslagna regeln att endast vara som kan misstänkas innehålla flyghavre skall lyda under restriktionerna finner jag således inte tillräcklig.

För att de transportrestriktioner som sålunda bör genomföras inte skall

förlama skördarbetet eller försvåra det rutinmässiga arbetet inom brukningsenheten måste undantag från bestämmelserna göras för de vanligtvis korta transporter mellan ägor och ekonomibyggnader på den brukningsenhet där spannmålen odlats. Samma torde böra gälla i de fall varan förvärvats från annat håll för att användas på brukningsenheten. Vid frakter till eller från brukningsenheten såsom vid köp från spannmåls-handlare eller mellan jordbrukare i orten, inkörning till torkanläggning som inte tillhör brukningsenheten eller inleverering till uppköpare bör däremot huvudregeln gälla. Transporter som sker under tullverkets kontroll bör ligga utanför regleringen. Forsling av spannmålspartier inom lager eller fabrik såsom led i varans bearbetning bör, i den mån dylika smärre förflyttningar inte är att anse som transport, självfallet utföras så att flyghavrekärnor inte kan spridas till kringliggande mark eller till flyghavrefria partier.

Såsom jag i det föregående erinrat om var det främst den genom importfodersäden försämrade situationen som år 1957 föranledde införandet av förbud att frakta importvara från importorten före analys och finförmalning. Någon nämnvärd kvalitetsförbättring beträffande förekomsten av flyghavre i importsäden har sedan dess inte kunnat iakttagas. Från statens centrala frökontrollanstalt har jag under hand inhämtat att medan antalet flyghavrekärnor per kilogram i svenskodlad fodersäd regelmässigt ligger mellan noll och 20, uppvisar analyserna av importvara vanligen förekomster på 300—3 000 frön per kilogram. Så länge differenser av nämnda storleksordning ännu består, anser jag det om möjligt böra undvikas att ändra de nyligen införda strängare bestämmelserna för importerad foder-spannmål. Jag kan därför inte biträda lantbruksstyrelsens förslag om vissa generella undantag. I stället bör lantbruksstyrelsen fortfarande äga medge dispens. Denna rätt bör dock utnyttjas endast i tider då skördeläget ger anledning till omfattande import och blott då avsevärd olägenhet uppstår, där est dispens ej lämnas. Dispens bör medges allenast i sådana fall som avser transport från införselorten till en av importören å annan ort varaktigt disponerad fast förmalningsanläggning eller till foderblandningsfabrik. Förutsättning för dispens bör vara att transporten sker under särskild kontroll som lantbruksstyrelsen föreskriver.

Övervägande goda erfarenheter har vunnits av den till komplettering av finförmalningstvävet år 1957 införda bestämmelsen om skyldighet att provtaga och analysera såväl all importfodersäd som svenskodlad foder-spannmål från icke flyghavrefria gårdar. Mot lantbruksstyrelsens förslag att från skyldigheten undantaga spannmål som är avsedd att finförmalas före vidaretransporten talar liksom vid tillkomsten av bestämmelsen alljämt behovet av kontrollmöjlighet så länge varan kan gå genom flera mellanhänder. Inte heller nu bör därför avsteg göras från principen om analyskyldighet. Den under remissbehandlingen från ett par håll uttalade meningen att analyskyldigheten borde utsträckas till all spannmål eller i varje fall all spannmål från uppgivet flyghavrefria gårdar torde inte låta sig

förenas med den förutnämnda omständigheten att hela landsdelar är befriade från ogräset. Såsom lantbruksstyrelsen påpekat är nämligen analys inte någon säker utväg att spåra begynnande flyghavreinfektion; intensifierad fältbesiktning är här den effektivaste metoden. En jordbrukareuppgift om flyghavreförekomst medför inte heller alltid omedelbar analys av inlevererat spannmålsparti. Under bråda skördedagar nödgas mottagaren lagra partiet tillsammans med andra, likaledes icke flyghavrefria leveranser och analysen kan göras först vid utlevering av varan. De nu gällande bestämmelserna föreslår jag därför få kvarstå i huvudsak oförändrade i förordningen liksom även stadgandet om skyldighet för jordbrukare att vid all leverans av spannmål antingen ge köparen skriftligt besked om flyghavreförekomst på gården eller vid ovisshet i stället uppgiva detta i meddelandet.

De för jordbrukarna särskilt förrådiska spridningsmöjligheterna via säckar och halm finner jag angeläget att söka komma till rätta med. Lantbruksstyrelsen föreslår ett förbud att sälja begagnade tomsäckar innan de gjorts fria från flyghavrekärnor. Ett sådant förbud kan, såsom under remissbehandlingen framhållits, inte göras alltför vidsträckt. Det torde vara ändamålsenligt att ge bestämmelsen sådant innehåll att den inte omfattar annat än huvudsakligaste delen av de i marknaden förekommande säckar vari flyghavrekärnor kan fastna, d. v. s. sådana som på ett eller annat sätt begagnats för spannmål. Dylika säckar torde, i den mån de inte efter förslitning säljes till lump, endast i begränsad omfattning åter nyttjas för annat än jordbruksändamål. De allvarligaste riskerna för spridning av flyghavre kan därför beräknas vara förknippade med användning av begagnade spannmålssäckar för frakt eller förvaring av produkter, som är avsedda för jordbruket. Uppmärksamheten torde främst böra riktas mot gödningsämnen av alla slag, utsädesvaror, potatisutsäde inbegripet, samt fodervaror, däribland även sådana som inte innehåller spannmål i någon form. Det bör vara tillfyllest att inskränka förbudet i enlighet härmed. I överensstämmelse med det för grannhandeln med spannmål stadgade undantaget från förförmaningstvång bör för denna handel inte heller gälla förbud att begagna tillgängliga tomsäckar utan särskild rengöring.

Svårigheten att ur partier med halm taga representativa prover för analys av flyghavrehalt torde göra tanken på att införa analysplikt för halm omöjlig att förverkliga. Det främsta vapnet mot spridning genom halm blir därför en ökad upplysning om denna spridningsväg. Ett värdefullt komplement till sådan upplysning kan dock enligt min mening erhållas genom den av lantbruksstyrelsen föreslagna skyldigheten för säljare av halm att vid leverans lämna köparen skriftligt besked om flyghavreförekomst på den brukningsenhet varifrån halmen härrör. Skyldigheten bör gälla vid varje försäljning, således förutom köpmän emellan även vid försäljning från köpman till jordbrukare eller från jordbrukare till uppköpare eller förbrukare. Jordbrukare eller annan säljare, som är oviss om flyghavre förekommer på brukningsenheten, bör äga möjlighet att i stäl-

let uppgiva detta i meddelandet. De svårigheter som av flera remissorgan förmodats bli följden för uppgiftsskyldighetens tillämpning på den importerade halmen synes genom sistnämnda möjlighet ha eliminerats. Då en försäljare av importerad halm vanligtvis saknar besked om flyghavreförekomst på den mark varifrån halmen härrör, kan möjligheten att skriftligen förklara sig oviss komma väl till pass. En dylik förklaring synes vidare tjäna ändamålet att väcka förbrukarens uppmärksamhet på faran av att använda halm med inslag av flyghavrekärnor. Den goda anpassning till förordningens bestämmelser om flyghavrehaltig fodersäd som numera råder inom spannmålshandeln finner jag visa att motsvarande utveckling för handeln med halm bör kunna påräknas, därest den nu förordade bestämmelsen genomföres. Om en prisdifferentiering blir följden av bestämmelsen, torde det av några remissorgan påpekade behovet att kunna företaga samlastning av olika halmpartier bli mindre aktuellt. Såsom lantbruksstyrelsen föreslagit bör halm som säljes för industriellt ändamål inte beröras av stadgandet.

I den nu gällande förordningen är bestämmelserna så avfattade att finförmalningstvånget gäller för spannmålsavrens lika väl som för spannmål medan övriga föreskrifter om analysskyldighet och uppgiftsplikt m. m. gäller endast spannmål. Då nödvändigheten av att hindra flyghavrespridning genom avrens är stor, anser jag i huvudsaklig överensstämmelse med lantbruksstyrelsens förslag att det inte längre bör gälla mindre stränga regler för avrens än för spannmål. För att vinna enhetlighet vid tillämpningen bör för övrigt allt avfall, som framkommer vid anläggning för rensning eller annan behandling av spannmål eller frö, vara underkastat bestämmelserna. Vad i den nya förordningen stadgas om spannmål torde därför i tillämpliga delar få gälla även dylikt avfall. Det är emellertid sedan länge känt att avrens och annat avfall, som inte säljes, kan vara en svår spridningskälla. Om det exempelvis fritt får avhämtas eller avstjälpas på olämplig plats, förfelas lätt andra åtgärder i trakten att hindra flyghavren spridas. Det torde därför vara behövt med ett stadgande att avfall, som enligt huvudregeln för spannmål inte får saluhållas eller säljas utan finförmalning, inte heller eljest får överlätas annat än i finförmalet skick. För avfall, som inte saluhålles eller överlåtes, bör föreskrivas att det i stället skall brännas eller på annat sätt oskadliggöras. Uppblandning av kli med oförmalt avrens blir härigenom inte tillåten.

I den mångåriga kamp som förts mot flyghavren i vårt land har upplysning om ogräsets förekomst och spridningssätt utgjort en viktig del. Genom bland annat hushållningssällskapen har här betydesefullt arbete utförts. Allmän enighet synes råda om att det därutöver fordras en på lång sikt verkande bekämpningsaktion mot den flyghavre som under de gångna åren hunnit sprida sig. En dylik insats måste i första hand genomföras med hjälp av jordbrukarna själva. För att den möda som det stora flertalet av dessa därvid kan väntas lägga ned inte skall förspillas av att några få i oförstånd underlåter att delta efter förmåga, torde vissa tvångsåtgärder vara oönd-

vikliga. En smidig anpassning till det faktum att olika åtgärder kan tänkas vara erforderliga i olika landsdelar måste vidare åstadkommas. Jag har därför intet att erinra mot lantbruksstyrelsens förslag att, där förhållandena inom hushållningssällskaps område det påkallar, flyghavre som växer inom området eller del därav skall kunna bekämpas under sällskapet överinseende och enligt en bestämd plan. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att efter framställning av sällskapet förordna, att sådan planmässig bekämpning får igångsättas inom området.

De närmare föreskrifter en bekämpningsplan kan komma att innehålla torde i första hand röra skyldighet att före frösättningen plocka bort eller på annat sätt avlägsna samt oskadliggöra alla flyghavreplantor på växtplatser av visst slag, såsom inom slättbygdsområden plantor på angivet avstånd från rågång eller annan fastighetsgräns. I dalgång med vattendrag, som rinner genom flyghavreinfekterat område, kan skyldigheten förklaras avse de plantor som står på mark inom vattendragets högvattenområde. I område med ringa flyghavreförekomst bör skyldigheten kunna avse alla plantor var helst de förekommer inom området. Vidare kan bekämpningsplan behöva innefatta föreskrifter för rengöring av tröskor och andra redskap i gemensamt bruk. I den mån framdeles nya bekämpningsmetoder anses praktiskt genomförbara torde även sådana kunna få föreskrivas i planen.

Förordningen torde böra innehålla bemyndigande för Kungl. Maj:t att fastställa de bekämpningsplaner med i huvudsak nu angivet innehåll varom framställningar göres. Kungl. Maj:t torde därjämte böra äga möjlighet att, då närmare erfarenhet vunnits om den praktiska tillämpningen av dylika planer, delegera till lantbruksstyrelsen rätten att fastställa dessa.

Skyldighet att ställa sig bekämpningsföreskrifterna till efterrättelse bör principiellt åligga samma jordägare och nyttjanderättshavare som enligt lagen den 26 maj 1933 (nr 231) om utrotande av berberis är skyldiga att utföra sådan utrotning. Något särskilt stadgande om innehavare av betesrätt torde, i motsats till vad fallet är i nämnda lag, inte vara erforderligt i förevarande sammanhang. Den ringa förekomst av flyghavre som undantagsvis kan påträffas i skogs- och betesmarker saknar praktisk betydelse. Uttryckligt undantag för dylik mark kan, där så erfordras, i stället göras i bekämpningsplanen.

Ingripande mot flyghavrebestånden måste ske innan kärnorna faller till marken, eljest är borttagande av plantan meningslöst. I bekämpningsplan bör därför alltid angivas den tid inom vilken åtgärderna årligen skall ha vidtagits. För att inte äventyra resultatet av en intensifierad kampanj måste eljest tillåtna, oskyddade transporter av spannmål inom brukningsenheten undvikas. Bekämpningsplanen bör därför, i fall där så är lämpligt, kunna stadga inskränkning i undantaget från transportrestriktionerna. Jag föreslår att bestämmelser i nu nämnda hänseenden upptages i förordningen.

I likhet med lantbruksstyrelsen finner jag det ändamålsenligt att öppna

möjlighet för länsstyrelse att vid bristande efterlevnad av bekämpningsplan på framställning av hushållningssällskap i länet vid vite förelägga den försumlige att verkställa föreskrivna åtgärder. Enär åtgärderna i sådant fall torde böra genomföras utan tidsutdräkt, bör i föreläggandet viss tid för dessa utsättas. Av samma skäl synes det vara lämpligt att, när föreläggande inte efterkommes, ej i första hand giva nytt föreläggande utan i stället låta på den försumliges bekostnad snarast utföra det eftersatta bekämpningsarbetet. Länsstyrelsen torde därför böra bemyndigas att förordna härom. Det ligger närmast till hands att länsstyrelsen därvid föreskriver att åtgärderna skall vidtagas genom hushållningssällskapets försorg. I enlighet med vad som allmänt torde gälla om förbud att utdöma försuttet vite, då ändamålet med vitet förfallit, bör inte heller, i fall då nu angivna åtgärder utföres på den försumliges bekostnad, dessförinnan förelagt vite utdömas.

Underlåtenhet att ställa sig övriga stadganden enligt förordningen till efterrättelse bör liksom för närvarande straffas med dagböter.

En förutsättning för rationellt bekämpningsarbete inom hushållningssällskapens ram är att varje sällskap har noggrann kunskap om var inom dess område flyghavre förekommer. Sådan kunskap erhålles inte alltid från jordbrukarna själva. Skyldigheten för en jordbrukare att vid leverans av spannmål ge mottagaren besked om flyghavreförekomst på gården eller förklara sig ovisst härom är förestavad av mottagarens analysskyldighet beträffande fodersåd från ej flyghavrefria brukningsenheter. Uppgifterna kommer inte hushållningssällskapen till del. Lantbruksstyrelsen har därför föreslagit att denna upplysningskälla göres nyttig genom förpliktande för spannmålsuppköparna att årligen sammanställa och till sällskapen vidarebefordra dessa uppgifter. Den grundläggande tanken bakom det av mig förordade författningsstödet för planmässiga bekämpningsåtgärder områdesvis är emellertid att med hushållningssällskapens hjälp aktivera jordbrukarnas egna insatser. Det synes därför mera fördriktigt att inte via handeln inhämta upplysningar om flyghavreförekomst i området utan i stället genom fortsatt upplysning söka vidga förståelsen bland jordbrukarna för behovet av samverkan. I samma anda bör dessa uppmanas att själva, lämpligen till hushållningsgillena, rapportera förekommande flyghavre. De från spannmålshandelns sida påvisade olägenheterna med den föreslagna rapportskyldigheten saknar inte grund. Av nu angivna skäl är jag således inte beredd att tillstyrka lantbruksstyrelsens förslag i denna del. Den av några remissorgan i sammanhanget väckta frågan om offentlig friförklaring av flyghavrefria brukningsenheter vill jag närmare överväga först sedan man vunnit erfarenhet av de nu föreslagna nya bestämmelserna.

Det under remissbehandlingen framförda, från Danmark hämtade uppslaget om skyldighet för säljare av jordbruksfastighet att i köpehandling ange flyghavreförekomst torde, med hänsyn till de verkningar som civilrättsligt följer av en sådan bestämmelse, inte kunna beredas utrymme i för-

fattning av nu förevarande art. Det åligger köparen att själv sörja för att sådana utfästelser om fastighetens skick som påverkar köpet intages i köpehandlingen.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att liksom hittills utfärda närmare föreskrifter rörande tillsynen av efterlevnaden av den nya förordningen.

I enlighet med vad jag i det föregående anført har inom jordbruksdepartementet upprättats förslag till *förordning med vissa bestämmelser om skydd mot flyghavre*, avsedd att ersätta gällande förordning om vissa bestämmelser till motverkande av spridning av flyghavre. Den nya förordningen torde lämpligen böra träda i kraft den 1 maj 1961.

Föredraganden hemställer härefter, att ifrågavarande författningsförslag måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställer förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Jan Brandt

Bilaga

(Lantbruksstyrelsens förslag)

Kungl. Maj:ts förordning

med vissa bestämmelser till motverkande av spridning av flyghavre

Kungl. Maj:t har, med riksdagen, funnit gott förordna som följer.

1 §.

Spannmål och spannmålsavrens ävensom annat avfall från spannmålsrensning, som innehåller eller kan misstänkas innehålla frön av flyghavre (*Avena fatua* eller *Avena sterilis*), må transporteras endast om transporten sker på ett mot spridning av flyghavre betryggande sätt.

Importerad vara av ovan angivet slag, som är avsedd till foder, må endast transporteras från importort till av importör å annan ort disponerad förmalningsanläggning eller till fabrik, som tillverkar foderblandning, under förutsättning att transporten sker under särskild kontroll av lantbruksstyrelsen. Det åligger importör att göra anmälan om sådan transport till lantbruksstyrelsen å sådan tid, att anmälan är styrelsen tillhanda senast tre dagar före transportens början.

Det ankommer på lantbruksstyrelsen att utfärda närmare bestämmelser om vad som skall iakttagas vid transport av vara, som innehåller eller kan misstänkas innehålla flyghavre.

Vad i första stycket sägs skall ej gälla transport för bärgning av skörd eller transport inom brukningsenhet.

2 §.

I 1 § första stycket omfördämd vara, som innehåller frön av flyghavre, må ej saluhållas eller säljas som fodervara, med mindre varan undergått fingröpning (finförmalning).

Vad nu sagts skall dock ej gälla försäljning till köpman för hans rörelse och ej heller försäljning från odlare till närboende, om den sker utan offentligt utbudande.

3 §.

Innehavare av anläggning för rensning eller annan behandling av spannmål och frö, vid vilken flyghavrehaltigt avfall framkommer, är skyldig att genom bränning eller på annat fullt tillförlitligt sätt oskadliggöra sådant avfall.

4 §.

Jordbrukare är skyldig att vid leverans av spannmål, som odlats på hans brukningsenhet, lämna mottagaren skriftligt meddelande om huruvida flyghavre förekommer på brukningsenheten eller icke. Är jordbrukaren oviss huru härmed förhåller sig, äger han i stället uppgiva detta i meddelandet.

5 §.

Köpman, som för sin rörelse mottager spannmål från odlare, är skyldig att före första juli till vederbörande hushållningssällskap lämna förteckning

över de brukningsenheter på vilka enligt meddelande, varom sägs i 4 § under närmast föregående år flyghavre uppgivits förekomma eller beträffande vilka ovisshet härom förelegat.

6 §.

Köpmän, som för sin rörelse för foderändamål antingen förvärvat spannmål av odlare, vilken icke i meddelande enligt 4 § uppgivit, att hans brukningsenhet är fri från flyghavre, eller till riket infört spannmål, är skyldig att låta provtaga och analysera varan med avseende på halt av flyghavre enligt av lantbruksstyrelsen härför utfärdade föreskrifter.

Är spannmål avsedd att finförmalnas å mottagningsplatsen eller importorten, är vederbörande dock befriad från sådan skyldighet.

7 §.

I 6 § första stycket omförmäld provtagning och analys av spannmål, som för foderändamål införts till riket, skall ske, innan varan fraktas från importorten. Visar sådan undersökning att varan jämlikt 2 § icke må saluhållas utan finförmalning, skall jämväl finförmalningen verkställas i importorten eller i av importören disponerad förmalningsanläggning å annan ort.

Overlåtelse före finförmalning av sådan vara må dock ske till fabrik, som tillverkar foderblandning.

8 §.

Vid försäljning av spannmål eller spannmålsavrens mellan köpmän i och för deras rörelse är säljare, vare sig det av köparen påfordras eller icke, pliktig att å följesedel eller köpekontrakt eller genom annan skriftlig handling lämna köpare uppgift om, huruvida i varan förekommer flyghavre samt att varan jämlikt 2 § icke får saluhållas utan finförmalning och, om så är fallet, jämväl ange analysresultatet samt analysbevisets nummer och datum.

9 §.

Begagnade tomsäckar må icke saluhållas eller tillhandahållas med mindre dessa äro fria från flyghavrekärnor.

10 §.

Halm må icke säljas med mindre säljaren, vare sig det av köparen påfordras eller icke, för köparen skriftligt meddelar, huruvida halmen är från brukningsenhet, som är fri från flyghavre eller ej.

Vad nu sagts gäller icke halm för industriellt ändamål.

11 §.

Där förhållandena inom något hushållningssällskaps område eller del därav sådant påkalla, äger Kungl. Maj:t på framställning av hushållningssällskapet förordna, att flyghavre skall bliva föremål för bekämpning enligt av sällskapet upprättad och av Kungl. Maj:t fastställd plan.

Uraktlåter ägare eller nyttjanderättsinnehavare till jord, som omfattas av dylikt förordnande, att verkställa i planen angivna åtgärder, äger länsstyrelsen på framställning av hushållningssällskapet vid vite förelägga den försumlige att inom viss tid hava verkställt de åtgärder, som enligt planen åligger honom.

Därest givet föreläggande icke efterkommes, äger hushållningssällskapet på den försumliges bekostnad låta verkställa föreskrivna åtgärder.

12 §.

Kostnader för i 1 § angiven kontroll av lantbruksstyrelsen bestrides av importören enligt av lantbruksstyrelsen fastställd taxa.

13 §.

Anmälan till åtal för förseelse mot 2 § i denna förordning må endast göras av lantbruksstyrelsen.

14 §.

Överträder någon uppsåtligen eller av oaktsamhet det i 2 § stadgade förbudet eller bryter någon mot föreskrifterna i 1, 3, 6, 7 eller 9 § eller underlåter någon att fullgöra i 4, 5, 8 eller 10 § föreskriven uppgiftsskyldighet, eller lämnar någon vid fullgörandet av uppgiftsskyldighet, som nyss sagts, medvetet eller av oaktsamhet felaktig uppgift, straffes med dagsböter.

15 §.

Det åligger lantbruksstyrelsen att före den 15 september varje år upprätta och kungöra förteckning över de län eller delar av län, där flyghavreförekomst av någon betydelse iakttagits.

16 §.

Bestämmelser om tillsynen å efterlevnaden av denna förordning meddelas av Konungen.